

Litteraturoversigter

Bog anmeldelse

H. Winding Pedersen, *Prisregulering mod monopolmagt. Nogle hovedproblemer*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1985, 288 s. Kr. 260,00. (Københavns Økonomisk Institut, Studie nr. 29)

H. Winding Pedersen gik af som professor fra Økonomisk Institut, Københavns Universitet, i 1977. Blandt tidligere studerende er han fortsat meget af en legende på grund af sine gennemarbejdede forelæsninger præget af såvel systematiserende og stringent analyse som »common sense«.

Hans bog *Prisregulering mod monopolmagt* er udsendt af Jurist- og Økonomforbundets forlag i en rigtig bogtrykt udgave. Bogen er på dansk – en fordel for danske læsere – men på sin vis lidt synd, fordi Winding Pedersen er en økonom, som nok kunne fortjene at være kendt uden for det lille danske sprogområde.

Dertil kommer den begrænsning, at der indenfor et lille fagligt sprogområde kan gøre sig en slags »omvendt provinsialisme« gældende. Det er så vigtigt at følge den internationale udvikling, at de ofte betydelige bidrag, som kommer fra f.eks. danske økonomer ikke altid får den fortjente opmærksomhed fra danske fagfæller.

Emnet for bogen er problemer, der knytter sig til offentlige myndigheders fastsættelse af priser på monopolprægede erhvervsområder. Det lyder som pligt læsning for nuværende og kommende ansatte i monopoltilsynet, samt i de berørte erhvervsvirksomheder. Men faktisk er der store dele af bogen, der behandler problemer af bred teoretisk og politisk interesse.

Først lidt om »pligtstoffet« for monopollovsinteresserede. Når myndighederne skal prisregulere en erhvervsvirksomhed må man tage udgangspunkt i en priskalkulation, der giver omkostningsdækning inklusive en rimelig forrentning af egenkapitalen. Dette rejser en række problemer. Eksempelvis: den forrentning af egenkapitalen, der anses for rimelig fra et fordelingssynspunkt, kan være utilstrækkelig til at sikre en nødvendig selvfinan-

siering. Dette kan være argument for at tillade en vis ekstra forrentning.

Kapacitetsudnyttelsen kan have stor betydning for enhedsomkostningerne. Hvis prisreguleringen giver fuld omkostningsdækning uanset kapacitetsudnyttelsen modtager virksomheden ikke noget signal om at tilpasse kapaciteten. Dette kan være argument for at lægge normal kapacitetsudnyttelse til grund for prisreguleringen.

Der knytter sig en række problemer til prisreguleringen under inflation. På baggrund af den generelle debat om inflationskorrigerende regnskabssystemer er det naturligt, at prisregulerede virksomheder kræver, at priskalkulationerne skal ske på grundlag af genanskaffelsespriser for produktionsmidlerne. Et alternativ hertil er, at myndighederne fastholder kalkulation på grundlag af anskaffelsespriser, men godkender en højere forrentning af egenkapitalen som kompensation for inflationen. Winding Pedersen bruger tre af bogens kapitler til at analysere hvad valg af regnskabssystem betyder for resultatet af prisreguleringen. Winding Pedersen fremhæver, at der af et regnskab, der konsekvent er ført på grundlag af anskaffelsespriser, kan aflæses en forrentning af egenkapitalen, der kan gøres til genstand for sammenligning med kapitalmarkedets rentesatser. Derfor er regnskabsførelse og kalkulation på grundlag af anskaffelsespriser det bedste system til at varetage prisreguleringens *fordelingsmæssige mål*. (Side 141-142).

Man kunne tilføje, at dette forudsætter, at virksomheden er permanent prisreguleret. Bag regnskabet på grundlag af anskaffelsespriser gemmer der sig en inflationsgevinst, som eventuelt vil kunne realiseres, hvis prisreguleringen ophører.

Udover disse specifikke analyser behandler bogen som nævnt problemstillinger af bred teoretisk og politisk interesse. Det er et gennemgående synspunkt for Winding Pedersen, at monopolmagt både kan føre til for høj avance og til for høje omkostninger. Industriøkonomer har typisk været mest optaget af den allokeringsefficiens som ledsager mo-

Litteraturoversigter

Bog anmeldelse

H. Winding Pedersen, *Prisregulering mod monopolmagt. Nogle hovedproblemer*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1985, 288 s. Kr. 260,00. (Københavns Økonomisk Institut, Studie nr. 29)

H. Winding Pedersen gik af som professor fra Økonomisk Institut, Københavns Universitet, i 1977. Blandt tidligere studerende er han fortsat meget af en legende på grund af sine gennemarbejdede forelæsninger præget af såvel systematiserende og stringent analyse som »common sense«.

Hans bog *Prisregulering mod monopolmagt* er udsendt af Jurist- og Økonomforbundets forlag i en rigtig bogtrykt udgave. Bogen er på dansk – en fordel for danske læsere – men på sin vis lidt synd, fordi Winding Pedersen er en økonom, som nok kunne fortjene at være kendt uden for det lille danske sprogområde.

Dertil kommer den begrænsning, at der indenfor et lille fagligt sprogområde kan gøre sig en slags »omvendt provinsialisme« gældende. Det er så vigtigt at følge den internationale udvikling, at de ofte betydelige bidrag, som kommer fra f.eks. danske økonomer ikke altid får den fortjente opmærksomhed fra danske fagfæller.

Emnet for bogen er problemer, der knytter sig til offentlige myndigheders fastsættelse af priser på monopolprægede erhvervsområder. Det lyder som pligt læsning for nuværende og kommende ansatte i monopoltilsynet, samt i de berørte erhvervsvirksomheder. Men faktisk er der store dele af bogen, der behandler problemer af bred teoretisk og politisk interesse.

Først lidt om »pligtstoffet« for monopollovsinteresserede. Når myndighederne skal prisregulere en erhvervsvirksomhed må man tage udgangspunkt i en priskalkulation, der giver omkostningsdækning inklusive en rimelig forrentning af egenkapitalen. Dette rejser en række problemer. Eksempelvis: den forrentning af egenkapitalen, der anses for rimelig fra et fordelingssynspunkt, kan være utilstrækkelig til at sikre en nødvendig selvfinan-

siering. Dette kan være argument for at tillade en vis ekstra forrentning.

Kapacitetsudnyttelsen kan have stor betydning for enhedsomkostningerne. Hvis prisreguleringen giver fuld omkostningsdækning uanset kapacitetsudnyttelsen modtager virksomheden ikke noget signal om at tilpasse kapaciteten. Dette kan være argument for at lægge normal kapacitetsudnyttelse til grund for prisreguleringen.

Der knytter sig en række problemer til prisreguleringen under inflation. På baggrund af den generelle debat om inflationskorrigerende regnskabssystemer er det naturligt, at prisregulerede virksomheder kræver, at priskalkulationerne skal ske på grundlag af genanskaffelsespriser for produktionsmidlerne. Et alternativ hertil er, at myndighederne fastholder kalkulation på grundlag af anskaffelsespriser, men godkender en højere forrentning af egenkapitalen som kompensation for inflationen. Winding Pedersen bruger tre af bogens kapitler til at analysere hvad valg af regnskabssystem betyder for resultatet af prisreguleringen. Winding Pedersen fremhæver, at der af et regnskab, der konsekvent er ført på grundlag af anskaffelsespriser, kan aflæses en forrentning af egenkapitalen, der kan gøres til genstand for sammenligning med kapitalmarkedets rentesatser. Derfor er regnskabsførelse og kalkulation på grundlag af anskaffelsespriser det bedste system til at varetage prisreguleringens *fordelingsmæssige mål*. (Side 141-142).

Man kunne tilføje, at dette forudsætter, at virksomheden er permanent prisreguleret. Bag regnskabet på grundlag af anskaffelsespriser gemmer der sig en inflationsgevinst, som eventuelt vil kunne realiseres, hvis prisreguleringen ophører.

Udover disse specifikke analyser behandler bogen som nævnt problemstillinger af bred teoretisk og politisk interesse. Det er et gennemgående synspunkt for Winding Pedersen, at monopolmagt både kan føre til for høj avance og til for høje omkostninger. Industriøkonomer har typisk været mest optaget af den allokeringsefficiens som ledsager mo-

nopolpriser. Winding Pedersen fremhæver fordelingsvirkningen samt inefficiens i form af »X-inefficiency« og »Organizational slack«. Disse begreber har et beslægtet indhold. De dækker over, at en virksomhed er en organisation med mange interesser. Balancepunktet mellem disse interesser medfører typisk et omkostningsspild. Læseren kan anskueliggøre begreberne ved at tænke på en større offentlig institution eller en større erhvervs-virksomhed, der ikke er underkastet konkurrencepres.

Winding Pedersen introducerer et meget oplysende begreb: urealiseret monopolgevinst (gevinstreserve). Det er den gevinst, et monopol, der producerer efficient, og sælger til »full cost« priser, kunne opnå, hvis det udnyttede monopol (s. 160-61).

Allerede ved ureguleret monopol vil en del, måske en væsentlig del, af gevinstreserven forsvinde i »X-inefficiency« og »Organizational slack«. Hvis myndighederne prisregulerer monopol på grundlag af en kalkulation, der giver omkostningsdækning og en rimelig forrentning af egenkapitalen, vil det nævnte omkostningsspild naturligvis bestå. Dertil kommer at prisreguleringen i sig selv kan føre til omkostningsspild. Winding Pedersen redegør for den såkaldte A-J-effekt, som dækker over, at en reguleret virksomhed under visse forudsætninger kan opnå en gevinst ved at installere en overkapacitet. Virksomhedens reaktion på prisreguleringen kan altså i sig selv føre til yderligere omkostningsspild.

I en økonomi som den danske er konkurrencebegrænsninger et udbredt fænomen, som forstærkes når man går udover industrien og ser på den samlede økonomi. Disse konkurrencebegrænsninger er antagelig ledsaget af forøgede overskud, forøgede omkostninger, herunder i form af overbemanding og forøgede lønninger, alt i forhold til en tænkt konkurrencesituation.

Efter læsning af Winding Pedersen bog må man blive skeptisk m.h.t. om prisregulering i traditionel form er et meget virksomt middel til at råde bod på disse forhold. I bogens sidste kapitel redegør Winding Pedersen for mere dynamiske former for prisregulering, hvor

hensigten er at presse og motivere virksomheden til forøget effektivitet. Antag f.eks. at det efter en dybtgående undersøgelse står klart, at en virksomhed i løbet af en kort årrække bør kunne reducere sine enhedsomkostninger til det halve. Myndighederne kan da dels stille resultaterne til rådighed for virksomheden, dels fastlægge priserne en årrække frem, således at virksomheden for at overleve må effektivisere, men til gengæld får lov til at beholde en del af effektiviseringsgevinsten. Man kunne sige, at med et sådant reguleringssystem ville monopolmyndighederne blive en egentlig »countervailing power« på konkurrencebegrænsede områder.

Winding Pedersens egen konklusion er mere forsigtig. Han introducerer et prisovervågningssystem, han betegner *pristilsyn* (s. 212). Det forudsætter, at myndighederne løbende følger udviklingen i priser og overskud, men kun undtagelsesvis og for en periode griber til prisregulering, nemlig hvis der konstateres store nettogevinster, der ikke kan antages at have rationalisering eller produktudvikling som baggrund. Ved et sådant lempeligt system vil man undgå de problemer og negative virkninger, der følger traditionel prisregulering. Til gengæld vil virkningen på de negative følger af de omfattende konkurrencebegrænsninger blive tilsvarende små – begrænset til en vis præventiv virkning.

Axel Mossin,
Økonomisk Institut,
Københavns Universitet

Modtagne danske bøger

Almindelig økonomisk teori

Keynes i dag. Red. af Bruno Amoroso. Roskilde: Forlaget Samfundsøkonomi og Planlægning, 1986, 88 s.

Nyere økonomisk teori og metode. Red. af Torben M. Andersen og Claus Vastrup. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 1986. 245 s. Kr. 109,00.

Årbok 1985. Udg. af Nordisk Økonomisk Forskningsråd. Oslo: Universitetsforlaget, 1986. 227 s.